
Slovenija, NATO i EU u svjetlu sigurnosnog partnerstva

ANTON GRIZOLD*

Sažetak

Slovenija je kao mlada država vrlo brzo spoznala da je sigurnost stvarno otvoreni koncept, odnosno da se problem sigurnosti zapravo odnosi na pojave koje su duboko ukorijenjene u strukturu politike i ekonomije.

Gledajući s aspekta neprestano mijenjajućega međunarodnog sigurnosnog okruženja, kooperativni pristup u osiguravanju sigurnosti postaje osnovno načelo uspješne obrane suvremenih društava. Odaziv na izazove sigurnosti u 21. stoljeću može biti uspješan samo uspostavljanjem sinergije različitih mjera s različitim faktorima na nacionalnom nivou te u okviru međunarodne zajednice.

Slovenija je stupila u NATO u času transformacije organizacije u kolektivnu obrambenu zajednicu sa širim i dubljim razumijevanjem sigurnosti; i u EU koja je u godini 2003. počela svoju prvu nezavisnu vojnu operaciju u Africi te ustrajno napreduje na području zajedničke sigurnosne i obrambene politike. To svakako utječe na slovensko razumijevanje sigurnosti i percepciju potencijalnih prijetnji. Ujedno će to utjecati i na to kako će Slovenija napredovati i uspostaviti samu sebe kao članicu EU i NATO-a.

Ključne riječi: nacionalna sigurnost, međunarodno sigurnosno okruženje, Slovenija, NATO, EU, postmoderne prijetnje, vojne operacije i misije, europska sigurnosna strategija

*

Dr. sc. Anton Grizold, red. prof. Fakulteta za društvene vede u Ljubljani.

Uvod

Nakon završetka hladnog rata države su promijenile neke osnovne elemente svojih nacionalnih sigurnosnih i obrambenih strategija. Ishodište takvih promjena bilo je u promijenjenom sigurnosnom međunarodnom okruženju, prije svega u činjenici da se opasnost vojnog sukoba među državama dvaju nekadašnjih suprotnih blokova smanjila (Anderson 1999). Uz to, trebalo je odgovoriti i na pitanja o novim osnovama euroatlantskog savezništva te o strateškoj praznini u kojoj su se našle države srednje i istočne Europe. Takva otvorena pitanja rješavaju se preobrazbom NATO-a iz obrambenog saveza čiji cilj je bio obrana zapadne Europe pred oružanim napadom s istoka, u središnji element europske sigurnosne arhitekture i obrambenu zajednicu. Strateški vakuum pokušao se i još uvijek se pokušava popuniti novom doktrinom širenja NATO-a, odnosno sudjelovanjem u političkoj i vojnoj sferi država izvan saveza. Naime, sjevernoatlantsko savezništvo obuhvaća kompleksno razumijevanje strukture međunarodne sigurnosti koja se ne zasniva samo na vojnom aspektu već uključuje politički, gospodarski, društveni i ekološki aspekt. (Eyal 1997).

Međunarodno sigurnosno okruženje postalo je nepredvidljivo i nepouzdan. Međunarodni terorizam, oružje za masovno uništavanje te, tako imenovane, nefunkcionalne države, koje ne ugrožavaju samo vlastito stanovništvo već mogu destabilizirati čitavu regiju, postali su osnovni izvori ugrožavanja današnje međunarodne sigurnosti. Takve kompleksne prijetnje sigurnosti zahtijevaju isto tako i kompleksna rješenja.

Mjere koje države poduzimaju prilikom suočavanja s novim prijetnjama sigurnosti mogu biti uspješne samo ako su cjelovite, što znači da se tu radi o kompleksnoj, višedimenzionalnoj tj. višeslojnoj djelatnosti koja obuhvaća različite aktivnosti, kao npr. ekonomske, obavještajne, vojne, diplomatske, transportne, pravosudne, policijske, kriminalističke i druge. (Buzan, Weaver i de Wilde 1998).

Tako veliki broj različitih aktivnosti na području sigurnosti zahtijeva snažne mehanizme koordinacije koji osiguravaju integrativno i uzajamno dopunjujuće sudjelovanje brojnih institucija na nivou države i/ili međunarodne zajednice.

Djelotvorno svladavanje novih prijetnji sigurnosti zahtijeva, osim podstreka na području međuresorskog surađivanja na nacionalnom nivou, i visok stupanj međudržavnog sudjelovanja, ne samo između očitih saveznika u NATO-u i EU, već i između SAD, Rusije, Kine i na kraju krajeva i Pakistana. Čak i Japan želi doprinijeti na vojnom području, što predstavlja presedan u njegovoj vanjskoj politici nakon Drugog svjetskog rata. Neke tradicionalno neutralne države, kao što su Austrija, Švicarska, Švedska i Finska, aktivno sudjeluju pri svladavanju novih izazova današnjeg sigurnosnog okruženja. Ta kompleksnost prijetnji dovodi do udruživanja država u međunarodnu sigurnosnu mrežu odnosno koaliciju koja, s druge strane, mora biti dovoljno

elastična i prihvatljiva za sve države i druge subjekte međunarodnih odnosa koji djeluju u okviru takovog globalnog sigurnosnog kompleksa.

Na samom početku svoje državnosti, Slovenija se suočila s vojnom opasnošću kojoj se, pomoću djelovanja Teritorijalne obrane i policije, uspješno suprotstavila. To iskustvo ali i uništavajući ratovi koji su divljali na balkanskom poluotoku devedesetih godina, bitno su utjecali na jačanje potrebe Slovenije za ekonomskom, političkom i sigurnosnom povezanosti s EU i NATO-m.

Danas se Slovenija nalazi u neprestano mijenjajućem sigurnosnom okruženju i zato je za njenu obrambenu politiku važno da te promjene prati i da se njeni postupci zasnivaju na progresivnom a ne reaktivnom pristupu. Ako Slovenija želi biti ugledna i aktivna članica EU, NATO-a i međunarodne zajednice, ona mora sudjelovati putem svojih vlastitih ideja, znanja i iskustava. Područje sigurnosti i obrane u tom procesu može odigrati važnu ulogu.

Namjena rada je: 1. definirati promijenjen sigurnosni kontekst u kojemu se našla Slovenija nakon uključenja u NATO i EU i 2. prikazati prilagođiva-nje Slovenije tim promijenjenim okolnostima.

1.

O euroatlantskom sigurnosnom okviru

U prva četiri desetljeća nakon Drugog svjetskog rata europska sigurnost bila je živa ali ne i koncentrirana politička tema; postojao je konsenzus o prioritetima, parametrima i glavnim zadacima. U zadnjem desetljeću prošlog stoljeća te početkom 21. stoljeća, povijesne obrasce međudržavnih odnosa polako zamjenjuje nova dinamika globalizacije. Može se ustanoviti da su tradicionalni obrasci konflikta i suradnje bitno promijenjeni te da s krajem Westfalskog razdoblja međunarodne politike ortodoksni stavovi sigurnosti postaju sve više upitni. Tradicionalne granice između "domaćeg" i "stranog" se ruše, a posljedice događaja 11. rujna 2001. pokazuju kako bi mogla izgledati konfrontacija između "lokalnog" i "globalnog" shvaćanja sigurnosti.

Nakon napada 11. rujna slijedila je ekstenzivna rasprava o sigurnosti u bitno promijenjenim okolnostima. U tom okviru potrebno je izdvojiti tvrdnju da je sigurnost zapravo koncept koji je izveden. Dakle, ono što je za nekoga prijetnja, za nekog drugog nije nužno preporučeni objekt. I dok sve više djelujemo u međunarodnom sistemu koji je globalan, važnost globalnog nivoa ne isključuje druge nivoe. Istina je da su terorizam i oružje za masovno uništenje prijetnje sigurnosti država, ali postoje i druge regionalne dinamike i percepcije prijetnji koje su previše važne da bi ih zanemarivali. Dobri primjeri za to su etničke napetosti i regionalni konflikti.

Spoznaja da je sigurnost izveden koncept važna je i za razumijevanje djelovanja EU i NATO-a u današnjem sigurnosnom okruženju. Euroatlantsko sigurnosno okruženje bitno se promijenilo već i činjenicom da je EU postala udruženje 25 članica, a NATO sigurnosna zajednica 26 država.

Važnu ulogu u transformaciji euroatlantskog sigurnosnog reda igrale su institucije koje će i ubuduće podupirati sudjelovanje u primjerima koji se odnose na politički, ekonomski, vojni, socijalni i ekološki opseg sigurnosti.

Treba naglasiti da niti EU niti NATO nisu sposobni sami za sebe, nezavisno, osigurati odgovarajuću podlogu za perspektivnu konstrukciju paneuropskog sigurnosnog reda (Smith i Timmins, 2000:11). Ako ne bude potpunog sudjelovanja između EU i NATO-a, što se tiče sigurnosti, to može biti destruktivno za same strukture, za euroatlantski sigurnosni okvir i, s obzirom na prirodu EU i sjevernoatlantskog savezništva, za sigurnost izvan euroatlantskog područja.

2.

Od današnjih kompleksnih prijetnji do sigurnosti

Nakon događaja 11. rujna prijetnje sigurnosti razdijelile su se u dvije kategorije, i to: 1.) vojne, odnosno konvencionalne prijetnje i 2.) nevojne odnosno asimetrične, postmoderne prijetnje. Oznaka "postmoderne" prijetnje može i zavesti. Ako tako imenovane asimetrične prijetnje pogledamo detaljnije, npr. postmoderni terorizam, organizirani kriminal, trgovanje ljudima itd., možemo ustanoviti dvije stvari. Prvo, pojam (a)simetrije ne možemo aplicirati na prijetnje ili aktere, i drugo, to je izraz specifičnog pristupa međunarodnim odnosima, realizma, koji ne doprinosi sveobuhvatnom rješenju problema sigurnosti danas. Ako uzmemo u obzir da je država još uvijek prevladavajući referentni objekt međunarodnih odnosa onda svaka prijetnja državi, čiji izvor ne vodi do druge države odnosno njenih postupaka, stvara asimetričnu prijetnju. Upravo zato postmoderni terorizam možemo uvrstiti u tu kategoriju. Rješenje tog problema mora biti sveobuhvatno i mora biti uključeno u barem osnovne okvire današnje sigurnosti (socijalnu, ekonomsku, političku, vojnu, ekološku i druge), jer je i izvor prijetnji kompleksan.

Naime, postmoderni terorizam ima dvije posebne karakteristike: (1) njegova djela su apsolutno nemilosrdna i (2) iskorištava osnovnu karakteristiku današnjeg društva – demokraciju.

Dosadašnja iskustva suočavanja s pojavom terorizma ispostavljaju činjenicu da je teror moguće poraziti samo jačanjem demokratskog sistema a to možemo postići samo putem sudjelovanja koje se proteže preko državnih granica, institucija i organizacija, a to se odnosi i na moderne prijetnje uopće. Usredotočavanje na euroatlantsko područje vodi samo do posljedica, dok posezanjem izvan njega možemo spoznati i uzroke za te pojave.

U svakom slučaju, kompleksne prijetnje EU i NATO-u krojit će u 21. stoljeću političko – vojnu strukturu obiju organizacija, utjecati na ekonomsku stabilnost država članica i ne-članica, pokrenuti vojne odazive preko euroatlantskog područja, utjecati na percepciju društva o sigurnosti. Te iste prijetnje same po sebi niti su nove niti moderne. Samo su se nedržavni akteri u 21.

stoljeću opskrbili sredstvima i načinima upravljanja prijetnjama te ih upotrebljavaju protiv cijelih društava i država. Primjer za to je zaokret od državno sponzoriranog terorizma ka postmodernom terorizmu. Drugi primjer su prijetnje terorista koji nabavljaju oružje za masovno uništenje. Ipak, treba biti svjestan da su te prijetnje samo dio različitih prijetnji koje ugrožavaju sigurnost država ali i nedržavnih aktera, npr. multinacionalnih korporacija, nevladinih organizacija, interesnih grupa itd.

3.

Slovenija u okviru NATO-a

Slovenija je kao mlada država vrlo brzo spoznala da je sigurnost stvarno otvoreni koncept, odnosno da se problem sigurnosti zapravo odnosi na pojave koje su duboko ukorijenjene u strukture politike i ekonomije.

Gledajući s aspekta neprestano mijenjajućega međunarodnog sigurnosnog okruženja, kooperativni pristup u osiguravanju sigurnosti postaje osnovno načelo uspješne obrane suvremenih društava. Odaziv na izazove sigurnosti u 21. stoljeću može biti uspješan samo uspostavljanjem sinergije različitih mjera s različitim faktorima na nacionalnom nivou te u okviru međunarodne zajednice.

Usprkos tome što je mlada slovenska država imala različite mogućnosti za uređenje obrambenog aspekta svoje sigurnosti, ipak je stalni strateški cilj slovenske politike bio uključenje u euroatlantske procese.

Slovenija je do ulaska u NATO pregazila dug put od uključivanja u program Partnerstva za mir 1994., preko ulaska u NATO-ov krug obrambenog planiranja u 2003. godini, do punopravnog članstva 2004. godine.

Za Sloveniju je u okviru NATO-a, osim sudjelovanja u mirovnim operacijama, trenutno najvažniji izazov integracija Slovenske vojske u vojnu strukturu NATO-a. GŠSV ima izrađen koncept izvođenja i nadziranja takve integracije SV u odgovarajuće vojne kapacitete NATO-a. Pretpostavlja se da će cjelokupni proces integracije SV u NATO trajati oko 10 godina. Najvažniji zadaci SV u tom procesu su:

1. izvođenje integracije deklariranih snaga u predviđenim rokovima te ostvarivanje već prihvaćenih ciljeva snaga
2. popunjavanje predviđenih mjesta u integriranu zapovjednu strukturu NATO-a
3. osposobljavanje određenih jedinica i zapovjedništava SV u okviru korpusne strukture NATO-a.

Osnovni srednjoročni cilj je postići osposobljenost i opremljenost deklariranih snaga SV za djelovanje u integriranoj vojnoj strukturi NATO-a. Pritom su osobito važne operativne sposobnosti i sistem povezanosti tih snaga SV namijenjenih djelovanju u okviru NATO-a, a posebno bataljona RKBO, motoriziranih bataljona, transportne čete, helikopterske grupe itd.

Slovenija je prihvatila i obavezu integriranja nacionalnih snaga za nadzor zračnog prostora, osiguranje odgovarajućih helikopterskih snaga za potrebe djelovanja u NATO-vim operacijama, osiguranje borbene potpore zračne obrane bataljnskoj borbenoj grupi i osiguranje ranih izviđanja.

Nakon ulaska u NATO, Slovenija razvija prije svega one vojne mogućnosti koje su potrebne savezu kao cjelini. Treba ipak naglasiti da se prilikom prosuđivanja oko pitanja što i koliko Slovenija može doprinijeti NATO-u polazilo od realnih mogućnosti i potreba Slovenije. Tako je bila prihvaćena odluka da će slovenski vojni doprinos NATO-u po opsegu biti manji ali kvalitetan (npr. sudjelovanje pri tehničko-tehnološki najzahtjevnijim projektima kao što su sile RBKO, što je izazov i za slovensku privredu) te da će se prilikom razvoja zajedničkih vojno-obrambenih i preventivno-zaštitnih i dr. kapaciteta NATO-a polaziti od iskustava Slovenije koja takve sposobnosti udružuje u obrambeno-zaštitnom sistemu (npr. SV, Civilna obrana s kriznim upravljanjem te zaštita od prirodnih i drugih nepogoda).

Taj proces sudjelovanja i doprinosa Slovenije zajedničkim NATO-vim kapacitetima zasniva se na uzajamnosti. I dok Slovenija doprinosi savezu važne potencijale, savezništvo osigurava Sloveniji ne samo stabilan sigurnosni okvir, već i one mogućnosti koje su Sloveniji potrebne za garantiranje njene sigurnosti a sama ih ne razvija jer su npr. tehničko-tehnološki, financijski ili drugačije prezahtjevne. Konkretni primjer je upravo pitanje osiguravanja zračne obrane države. Osiguravanje zračnog prostora (tzv. Air policing) četiriju novih članica (iz 2004. godine) koje nemaju odgovarajuće mogućnosti za zračnu obranu (osim Slovenije još i tri baltičke države) u domeni je NATO-a koji osigurava rješenje toga pitanja za nove članice na temelju solidarnosti ostalih članica.

4.

Slovenija i zajednička europska sigurnosna i obrambena politika

Slovenija je ulaskom u EU preuzela svoj dio odgovornosti pri ostvarivanju zajedničke europske sigurnosne i obrambene politike.

Za razliku od početka 1990. godine, kada je EU imala relativno ograničene nadležnosti na području vojno-sigurnosnih poslova, danas ima vidnije mjesto u svjetskoj sigurnosnoj strukturi. Kao što je prikazano i ustanovljeno u prijašnjem poglavlju, vodeće članice EU od 1998. godine dalje intenzivno rade na uspostavljanju zajedničkih europskih vojnih snaga koje bi mogle, nezavisno od NATO-a, izvoditi operacije pod vodstvom EU.

Posljednje tri godine, a posebno 2003. i 2004., možemo označiti kao prijelomno razdoblje u razvoju Zajedničke europske sigurnosne i obrambene poli-

tike. Napredak u okviru sigurnosti i obrane posebno je vidljiv u razvoju događaja na trima područjima:

1. Nacrt i provedba (uz tijesno sudjelovanje i potporu NATO-a na osnovi sporazuma Berlin plus) prvih operacija pod okriljem EU kao što su bile Concordia u Makedoniji, Artemis u Kongu, oblikovanje civilne policijske misije Proxima u Makedoniji i nakon toga preuzimanje operacije u Bosni i Hercegovini,
2. Oblikovanje i prihvaćanje Zajedničke europske sigurnosne strategije i postupno formiranje borbenih grupa EU,
3. Sudjelovanje s NATO-om na području oblikovanja vojnih sposobnosti i prilikom planiranja operacija.

Vojne operacije i misije pod okriljem EU

Operacija Concordia i civilna policijska misija Proxima

Operaciju "Allied Harmony" koju je vodio NATO preuzela je, s 31. ožujkom 2003., Europska Unija. Operacija "Concordia" postala je tako prva vojna operacija u povijesti Europske Unije.

Operacija snaga EU odvijala se je u suradnji s NATO-m i to na osnovi sigurnosnog sporazuma o dostupnosti EU do NATO-vih vojnih kapaciteta. U praksi je to značilo sljedeće: zapovjednik operacije bio je admiral Rainer Feist, zamjenik zapovjednika saveznih snaga za Europu (DSACEUR), dok je samu operaciju snaga EU u Makedoniji vodilo NATO-vo vrhovno zapovjedništvo savezničkih snaga (SHAPE) u Monsu. Naime, sporazum *Berlin plus* dao je odgovor na jedan od osnovnih zapleta sigurnosne i obrambene politike EU: kapaciteti na području planiranja i vođenja operacija. Radi se o području na kojem su države članice EU i NATO-a postigle sporazum oko dupliciranja kapaciteta koje ne bi bilo u interesu tih institucija a još manje bi išlo u prilog transparentnosti djelovanja u suvremenom međunarodnom sigurnosnom okruženju. Djelovanje na principu spomenutog sporazuma pokazalo se uspješnim i zato je Berlin plus upotrijebljen i kao osnova za oblikovanje od strane EU vođene operacije Althea u Bosni i Hercegovini.

Zbog relativno krhkog sigurnosnog položaja, EU je produžila mandat vojnoj operaciji do 15. prosinca 2003., nakon čega se operacija transformirala u civilnu policijsku misiju Proxima koja još uvijek djeluje. Vijeće EU je na temelju poziva makedonske vlade donijelo odluku o izvođenju policijske operacije Proxima u koju je uključeno oko 200 policajaca iz država članica EU i drugih država. Na početku misije Slovenija je sudjelovala s pet policijskih instruktora.

Europska Unija si ne može dopustiti napuštanje Makedonije usred političkih i obrambenih reformnih procesa i to u vrijeme kad je sigurnosni položaj još uvijek krhak. Stabilizacija sigurnosnih uvjeta je preduvjet za uspješno hvatanje u koštac sa socijalnim i ekonomskim problemima i to prije

svega u vrijeme rješavanja statusa Kosova koje ostaje žarište nestabilnosti u Jugoistočnoj Europi.

Vojna operacija Europske Unije u Republici Kongo – Artemis

Vijeće sigurnosti je 30. svibnja 2003. prihvatilo rezoluciju 1484 po kojoj je odobreno oblikovanje prijelaznih višenacionalnih snaga te je 5. lipnja 2003. Europsko vijeće donijelo zaključak o izvođenju operacije Artemis.

Kongo je u stvari bio prva prilika za EU da ojača sigurnosnu i obrambenu komponentu svoje vanjske i sigurnosne politike i izvan europskog kontinenta. Zadatak operacije Artemis bio je zaustaviti etničke sukobe i prijetnje između pripadnika plemena Hema i Lendu. Ulogu vodeće države u operaciji u kojoj je sudjelovalo do 1800 pripadnika oružanih snaga, od kojih je 1200 bilo nastanjeno u mjestu Bunia, preuzela je Francuska (Leading Nation).

Operacija Artemis bila je zamišljena kao nekakva "prijelazna" operacija koja je trebala poboljšati sigurnosni i humanitarni položaj u provinciji do pojačanja misije MONUC 1. rujna 2003., jer je njen mandat u skladu s rezolucijom VS UN 1484 i službeno istekao. Europska Unija pozitivno je ocijenila tijek operacije koja je bila izvedena bez snaga NATO-a (dakle bez sporazuma Berlin plus) i čije je cjelokupno planiranje i provedbu preuzela jedna država – Francuska.

Etnički konflikt u Kongu previše je zapleten i u njemu sudjeluje preveliki broj aktera da bi operacija Artemis mogla riješiti uzroke etničkog nasilja. EU, i prije svega Francuska, bili su toga svjesni te su zato mandat ograničili na, prije svega, uklanjanje posljedica, a i to u vremenski i zemljopisno ograničenom okviru. Zamjerke EU od strane međunarodne zajednice odnosile su se na relativno ograničenu uspješnost operacije te na činjenicu da bi Francuska bila sposobna i sama izvesti tu operaciju bez "etikete" EU – dakle na činjenicu da se tu u stvarnosti radilo o operaciji jedne države a ne Europske Unije.

Operacija Althea u Bosni i Hercegovini

Osnovna namjena mirovne operacije EU je vojnim sredstvima održati sigurno i stabilno okruženje za provođenje političkih i ekonomskih reformi u BiH. Mirovna operacija Althea protječe u skladu sa sporazumom između NATO-a i EU (Berlin plus). NATO će ostati prisutan u operaciji u okviru zapovjedne linije koja će biti izvedena na tri nivoa:

- Zapovjednik operacije je namjesnik vrhovnog zapovjednika savezničkih snaga za Europu, DSACEUR.
- Zajedničko zapovjedništvo savezničkih snaga za južnu Europu (AF-SOUTH) u Napulju.
- Zapovjedništvo snaga u Sarajevu.

Nakon što je EU preuzela misiju SFOR, NATO je prema dogovoru osigurao stratešku i operativnu rezervu. Političku nadležnost nad strateškom rezervom ima Sjevernoatlantsko vijeće (NAC) koje će, u slučaju potrebe, odlučivati o njihovom razmještanju za potrebe EUFOR, a nakon razmještanja snage bi bile pod zapovjedništvom operativnog zapovjednika EUFOR.

U mirovnoj operaciji Althea sudjeluje približno 7000 pripadnika oružanih snaga članica EU i drugih država; Slovenija sudjeluje s grupom časnika i podčasnika u zapovjedništvu EUFOR i zapovjedništvu međunarodne taktičke grupe Sever, motoriziranom četom (do 1. srpnja 2005.) zdravstvenom jedinicom ROLE 1, grupama za vezu i nacionalnim obavještajnim centrom.

Europska sigurnosna strategija i oblikovanje vojnih kapaciteta

Sigurna Europa u boljem svijetu (A secure Europe in a better world) naziv je Europske sigurnosne strategije koja je prihvaćena na međuvladinoj konferenciji 12. prosinca 2003. U tom dokumentu je svih 25 članica one EU, koja se oblikovala nakon 01. svibnja 2004. godine, postiglo suglasnost o prijetnjama sigurnosti koje se odnose na cjelokupnu Uniju: širenje oružja za masovno uništenje, međunarodni terorizam, nestabilne države i organizirani kriminal. Države su se složile da će EU morati, ako se želi djelotvorno suprotstaviti tim prijetnjama, raširiti sigurnosno područje oko Europe, ojačati multilateralnu suradnju te na prijetnje odgovoriti uz pomoć različitih aktera i sredstava (političkih, ekonomskih ali i vojnih).

Nema sumnje da dokument predstavlja značajan korak u razvoju europske sigurnosne i obrambene politike, ali o njegovoj prodornosti odlučivat će implementacija zadanih ciljeva. Na osnovi prijedloga Visokog predstavnika EU za zajedničku sigurnosnu i obrambenu politiku Javieru Solane, Europsko vijeće je na zasjedanju u prosincu zaključkom obvezalo Vijeće EU na oblikovanje akcijskih planova za sljedeća područja: borba protiv terorizma, sprečavanje širenja oružja za masovno uništenje te kompletan nacrt djelovanja na širem području Bliskog istoka koji će uključivati i države Zaljeva.

Izvanredno važan aspekt razvoja obrambenog spektra EU u tom okviru je razvoj vojnih kapaciteta EU, a posebno takozvani Koncept borbenih grupa (Battle Group Concept) koji je potvrđen u svibnju ove godine. U skladu s tim konceptom, EU bi do kraja 2007. postigla punu operativnu sposobnost, dakle bila bi osposobljena izvoditi operacije brzog posredovanja. Prilikom pripreme posebna je pažnja namijenjena vježbanju, osposobljavanju, dostizanju standarda te ocjeni napretka pri osiguravanju povezanosti i djelotvornosti snaga.

EU borbene grupe izvodit će sve petersberške zadatke, uključujući i borbene. Bit će namijenjene za izvođenje operacija pod vodstvom EU, OUN (VII. Član Povelje UN), drugih regionalnih organizacija ili u okviru koalicije voljnih.

Koncept borbenih grupa predviđa uspostavljanje sljedećih kapaciteta:

- 7-9 borbenih grupa (1500 vojnika) s odgovarajućim elementima zračnih i morskih snaga te potrebnih pomoćnih kapaciteta,
- nivo spremnosti koju bi EU borbene grupe održavale i bila bi na nivou da su u roku 15 dana od prihvaćanja političke odluke spremne borbeno posredovati na kriznim područjima do 6000 km od Bruxellesa. Posredovanje bi moglo trajati do 30 dana s mogućnošću produženja do 120 dana.

Model oblikovanja sastava EU borbene grupe zasniva se ili na konceptu "vođeće države i tzv. nišnih kapaciteta drugih država" ili na konceptu "višenacionalne formacije". Slovenija je za borbenu grupu ponudila motoriziranu četu s nacionalnim potpornim elementom za borbu zajedničke snage 128 vojnika, podčasnika i časnika. Ponuda Slovenije zasniva se na dosadašnjoj podršci formiranju EU multinacionalne borbene grupe s Italijom i Mađarskom na osnovi dosadašnjeg trilateralnog sudjelovanja u okviru MLF (Multinational Land Force, Višenacionalne kopnene snage). S obzirom na ograničene sposobnosti SV i dogovor EU i NATO-a o uzajamnoj upotrebi snaga za brzo posredovanje, kako EU tako i NATO-a, snage deklarirane u EU borbenu grupu, isto tako su deklarirane i za NATO.

Sudjelovanje s NATO – om na području razvoja vojnih sposobnosti i prilikom planiranja operacija

Deklaracija o zajedničkoj europskoj sigurnosnoj i obrambenoj politici između EU i NATO-a

Deklaracija o zajedničkoj sigurnosnoj i obrambenoj politici između EU i NATO-a, koja se zasniva na načelima strateškog partnerstva i sudjelovanja, prihvaćena je 16. prosinca 2002. U skladu s prihvaćenom deklaracijom NATO se obavezuje da će osigurati pristup do NATO-vih obrambenih kapaciteta za operacije vođene od strane EU. Sigurnosni sporazum između EU i NATO-a koji predviđa razmjenu vojnih dokumenata i povjerljivih podataka te predstavlja formalizaciju sudjelovanja obiju organizacija prilikom osiguravanja stabilnosti u Makedoniji, potpisan je 14. ožujka 2003. u Ateni. Prihvaćeno je još približno 20 dokumenata koji se odnose na operativno sudjelovanje među organizacijama. Spomenuti su dokumenti politički ali ne i pravno obvezujući, jer ne postoje pravni mehanizmi koji bi rješavali moguće sporove između međunarodnih organizacija. Radi se o konsenzusu koji je postignut među državama koje su članice obiju organizacija.

Sporazum Berlin plus

Dogovor između NATO-a i EU o sudjelovanju na obrambenom i sigurnosnom području obuhvaća i tzv. sporazum Berlin plus kojim se i u stvarnosti omogućava EU-u dostupnost do NATO-vih kapaciteta. Berlin plus obuhvaća, između ostalog, i sljedeća područja sudjelovanja između NATO i EU:

- Sudjelovanje vojnog osoblja EU u vojnom zapovjedništvu NATO-a (SHAPE). Dogovor na tom području osigurava potporu NATO-vih planiranih kapaciteta prilikom planiranja operacija vođenih od strane EU. Uključuje detalje o sudjelovanju međunarodnih štabnih časnika EU u planiranju i dogovor o sudjelovanju članica NATO-a koje nisu članice EU, u vojnim strukturama EU.
- Sudjelovanje na području vojnih kapaciteta i sredstava: NATO-va sredstva i kapaciteti koje može staviti na raspolaganje EU.
- Uloga Namjesnika strateškog zapovjedništva NATO snaga u Europi (DSACEUR) u operacijama kriznog upravljanja EU.
- Sudjelovanje na području planiranja snaga određuje zajedničke standarde za planiranje snaga i osiguravanje transparentnosti među objema organizacijama.

Suradnja između "Prague Capability Commitments" i ECAP projektnih grupa

Da bi obje organizacije spriječile nepotrebno dupliranje vojnih kapaciteta i planiranja snaga nastala je inicijativa o međusobnom povezivanju projekta "ECAP" i "Prague Capability Commitments". Tom inicijativom dostiglo bi se međusobno pojačanje i veća transparentnost između aktivnosti obaju projekata.

U dokumentu su identificirana već moguća područja suradnju između obje organizacije te aktivnosti na oba projekta koje se međusobno preklapaju. U dokumentu su obuhvaćene i mjere kojima bi otklanjali moguća preklapanja te ubrzali međusobnu suradnju prilikom razvoja vojnih potencijala.

5.

Zaključne misli

Slovenija je stupila u NATO u času transformacije organizacije u kolektivnu obrambenu zajednicu sa širim i dubljim razumijevanjem sigurnosti; i u EU koja je u godini 2003. počela svoju prvu nezavisnu vojnu operaciju u Africi te ustrajno napreduje na području zajedničke sigurnosne i obrambene politike. To svakako utječe na slovensko razumijevanje sigurnosti i percepciju po-

tencijalnih prijeljnj. Ujedno će to utjecati i na to kako će Slovenija napredovati i uspostaviti samu sebe kao članicu EU i NATO-a.

Biti spreman na formalnu stranu članstva u EU i NATO je jedna stvar, biti zaista integriran kao vjerodostojan član, što znači doprinositi stavu da je organizacija nešto više od zbroja njenih članica, sasvim je drugi izazov.

Na toj točki Slovenija mora izabrati i odlučivati o stvarima o kojima još nikada nije odlučivala. Važnost njene geostrateške pozicije se promijenila i unutar nje potrebno je ponovno ocijeniti sigurnost na svim važnim područjima, jer se promijenilo i značenje njene ugroženosti i ranjivosti. Veliki dio pripremnog rada bio je doduše obavljen, ali treba priznati da oba članstva zahtijevaju nove načine djelovanja, a s tim i nove odluke i odgovore.

Na političkoj strani, stabilnost Slovenije kao dijela euroatlantske zajednice zasigurno se povećala. Na regionalnu dimenziju političke stabilnosti značajno utječe činjenica da je Slovenija okružena Italijom i Mađarskom kao članicama EU i NATO-a, vojno neutralnom članicom EU, Austrijom te Hrvatskom koja nastoji pridobiti članstvo u obje organizacije.

Na ekonomskoj strani, Slovenija se susreće sa jednakim problemima kao sve članice EU i NATO-a, jer to je zapravo onaj aspekt po kojem je suradnja među članicama najviše integrirana. Relativna veličina slovenskog gospodarstva može biti prednost kada se radi o brzom prilagođavanju tržišnim okolnostima.

Societalna i ekološka dimenzija su područja koja nisu tradicionalno povezana sa sigurnošću, ali su se nakon hladnog rata pokazala kao njeni važni sastavni dijelovi. Utjecaj na osobnu sigurnost, kojega su imali npr. balkanski ratovi, u Sloveniji se izrazio i u javnom mnijenju o EU i NATO-u.

Ekološka sigurnost je u Sloveniji vrlo značajna zbog njenog geografskog položaja. Potresi, poplave i veći požari samo su neke specifične opasnosti s kojima se Slovenija neprestano suočava. Zagađivanje do sada nije bilo glavni problem Slovenije i možemo se samo nadati da će Slovenija nastaviti s promocijom zdravog okoliša i ubuduće.

Isto tako je i vojna dimenzija pokrenula promjene u načinu razmišljanja o ulozi koju bi Slovenija morala imati u široj međunarodnoj zajednici. Kad se pitamo tko je onaj kojega želimo zaštititi i garantirati mu sigurnost, odgovor je jasan: ljudi, demokratske vrijednosti i norme, država i njene civilnodruštvene ustanove. Kad se pitamo na koji način bi to država trebala osigurati, odgovori se obično razlikuju. A upravo je to pitanje na koje Slovenija, kao članica EU i NATO-a, mora ponovno odgovoriti, jer odgovor će neminovno utjecati na položaj kojega će Slovenija zauzimati, ne samo unutar tih dviju organizacija već i u međunarodnoj zajednici. Prije svega treba biti svjestan da je oblikovanje odgovora konstantan proces, upravo u skladu s konstantnim promjenama sigurnosnog okruženja.

Slovenija je prva jugoistočna europska država koja se priključila EU i NATO-u. Puna suradnja s EU i NATO-m u procesima njihovih djelatnosti u regiji bio je uvijek ključni cilj Slovenije i, jednako tako važno, potpora nastojanju država na tom području k potpunoj integraciji u euroatlantsku zajednicu.

Treba biti svjestan da se upravo na području zapadnog Balkana nakon kraja hladnog rata iz korijena promijenilo razumijevanje sigurnosti pojedinca, etničkih zajednica, naroda i država te da su se zbog strašnih zločina na tom području utvrđivale norme međunarodnog prava. Upravo države jugoistočne Europe morale bi biti svjesne da odsustvo rata još uvijek ne znači mir. Mir je vrijednost, osnova za povjerenje i pravednost. Onaj tko danas želi živjeti u miru mora biti aktivan u održavanju mira. U razdoblju konflikata unutar država, međuetničkih sukoba i međunarodnog terorizma to je dugotrajan i zahtjevan proces unutar kojega je suradnja među državama od ključnog značenja.

*Sa slovenskog jezika prevela
Elizabeta Balažić*

Literatura

- Anderson, Ewan. W., (1999) *Enhancing the Security of States in a Multipolar World: Vulnerabilities and Opportunities*, George C. Marshall European Center for Security Studies.
- Appadurai, Arjun, (2000) *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalisation*, Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- Bauwens, Werner, Armand Clesse i Olav Knudsen, (1996) *Small States and the Security Challenge in the New Europe*, London: Brassey's.
- Buzan, Barry, Ole Waever i Jaap de Wilde, (1998) *Security: A Framework for Analysis*, Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.
- Eyal, Jonathan, (1997) NATO's Enlargement: Anatomy of a Decision, *International Affairs*, vol. 73, no. 4.
- Grizold, Anton, (1996) Slovenia And European Security Integration, str. 20-30. *Peace And The Sciences*, Vol. xxvii. Vienna: International Institute For Peace.
- Smith, Martin A. and Graham Timmins, (2000) *Building a bigger Europe: EU and NATO enlargement in comparative perspective*. Burlington, Newport, Aldershot: Ashgate Publishing Company.
- Sperling, James, (1999) *Introduction*. In: *Sperling, James (ed.) Two tines or two speeds? The European Security Order and the enlargement of the European Union and NATO*, Manchester: Manchester University Press.
- Williams, Michael C., (2001) The Discipline of the Democratic Peace: Kant, Liberalism and the Social Construction of Security Communities, *European Journal of International Relations*, 7(4), 525-553.

Dokumenti

Letni nacionalni program RS za izvajanje Akcijskega načrta za članstvo v NATO 2002-2003, Ljubljana: Ministrstvo za obrambo RS.

Obrambna strategija Republike Slovenije, Vlada RS, št. 820-00/2001-1 z dne 20. 12. 2001.

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 56/01.

Strateški pregled obrambe (2004), Ljubljana: Ministrvo za obrambo RS.

Ustava Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 33/91, 42/97 in 66/00.

Zakon o obrambi, Uradni list RS, št. 82/94, 44/97, 87/97, 13/98 – odl. US, 33/00 – odl. US, 87/01 in 47/02.

Summary

Slovenia as a new state has very quickly realized that security is open concept, meaning that the problem of security is really related to the appearances which are deep-rooted in the structures of policy and economy.

Looking from the aspect of constantly changing international security environment, the cooperative approach in guarantying security becomes the basic principle of successful defense of the contemporary societies. The response to the security challenges in the 21st century can be successful only if synergy of different measures with different factors on national level and in the framework of the international community is established.

Slovenia entered the NATO Alliance in the moment of its transformation to the collective defense community with broader and deeper understanding of security, and EU which in 2003. started with its first independent military operation in Africa and is constantly making progress in the field of common security and defense policy. This however has influence on Slovenian understanding of security and perception of potential treats. It will also influence the way of Slovenian progress and place as the member of the EU and NATO.